ATSIGRĘŽKIME VEIDU Į VAIKĄ

D. PETRUTYTĖ

"Mes negalėsime auklėti tol, kol gerai nepažinsime savo auklėtinio".

Prof. G. Sergi

VAIKAS — NEŽINOMASIS

Reikia manyti, kad dauguma šių dienų intelektualų yra skaitę arba bent susipažinę su garsiąja Aleksio Carrel'io knyga "Žmogus — nežinomasis". (Alexis Carrel — MAN THE UNKNOWN, Pelican Books A. 181, 1948. Hamish Hamilton, London, 1954).

Pats įdomiausias dalykas, kad šitoje vertingoje knygoje nėra nė vieno perskyrimo, kuriame būtų kalbama apie vaiką, kuriame būtų nagrinėjamos vaiko, kaip nežinomojo ir iki šiol pakankamai nepažintojo žmogaus poreikiai ir problemos.

Iš tikrųjų, niekas negali užginčyti, kad vaikas, kurį mes auklėjame, šviečiame ir mokome, tebėra iš esmės nepažintas. Negana to, kad mes vaiko nepažįstame, kad mažai težinome apie jo dvasios raidą, apie jo inteligencijos, proto, valios ir jausmų plėtrą bei jų tarpusavio sąveiką, bet blogiausia yra tai, kad mes visu tuo neperdaugiausia ir domimės. Kol mus gaubs abejingumas, tol ir žinojimui nebus kelio į mūsų sąmonę.

Mus domina paaugliai, jaunuoliai, suaugę ir pagaliau pasenę žmonės. Mus tikrai domina vienokia ar kitokia jų elgsena. Mes gyvai ir visokiomis priemonėmis bandome spręsti žmogiškąsias problemas, kurios kiekybiškai vis daugėja, o kokybiškai vis įvairėja. Ir ne vienam šiandien atrodo, kad žmonija jau iki kaklo yra pasinėrusi tose problemose. Žvelgiant į statistinius duomenis, kurie rodo kaip sparčiai auga nusikaltimai, kokiu siaubingu srautu liejasi žiaurus nužmogėjimas, tai ateitis tikrai neatrodo žavinga.

Gal ne vienam kils mintis, kam taip pesimistiškai galvoti, o gal vieną dieną viskas kuo puikiausiai susitvarkys? Gal būt. Tačiau sunku patikėti, kad kada nors bus galima išspręsti problemas, kurias mums kuria "nežinomasis arba nepažįstamasis žmogus". O neįmanoma bus atskleisti to "nežinomojo" dvasios paslaptis ir keistas jo elgsenos motivacijas tol, kol mes nepažinsime vaiko — to vaiko, kuriuo yra buvęs kiekvienas suaugęs žmogus. Paprastai galvojant, negalima bus suprasti dabarties ir keistų jos apraiškų, kol nepažinsime, ir gerai nepažinsime, praeities. Dabartis yra ne kas kita, kaip praeities padarinys.

Ar ne vaikas sukuria žmogų?

Nežiūrint daugelio pastangų, faktas lieka faktu, kad žmogui iki šiol dar nepasisekė pažinti savęs. Po ilgų ieškojimų ir sunkių bandymų surasti save, jis vis dar tebėra akligatvyje. Kas gi jį užlenkė ir uždarė tame akligatvyje? Kodėl jis ten blaškosi, norėdamas tiesiai prasiveržti, kai atgalios kelias atviras? Berods, jog visos tos nesėkmės vienintelė priežastis — nepažinimas vaiko, nesidomėjimas jo dvasine plėtra, klaidingas interpretavimas vaiko veiklos, laikant ją tik žaidimu, neturinčiu gilesnės reikšmės nei prasmės ir, pagaliau, nesiskaitymas su gyvenimo dėsniu, kad "VAIKAS YRA ŽMOGAUS KŪRĖJAS". Nors ir keistai skamba, bet taip yra: visa, ką suaugęs turi, jis turi iš vaiko, iš savo kūdikystės. F. Froebel'is (1783-1852) šią tiesą šitaip yra išreiškęs: "Visų žmogaus veiksmų užuomazgos glūdi vaike". (F. Froebel: The Education of Man.)

Kiekvienas suaugęs žmogus, jaunuolis ar jaunuolė yra tokie, kokius juos sukūrė vaikas per pirmuosius šešerius savo gyvenimo metus. Vaiko kūrybinio darbo rezultatus apsprendžia vaikystės ir kūdikystės laikų gyvenimo sąlygos. O kad jos yra skurdžios, (ne tiek fiziniu, kiek dvasiniu požiūriu), ypatingai šioje aukštos civilizacijos gadynėje, tai neužginčijamas faktas. Bet, deja, šis akivaizdus faktas tebėra dar tamsių prietarų užgožtas.

Tačiau jau galima ir pasidžiaugti, kad šiokios tokios prošvaistės šioje srityje ima, tai šen, tai ten, blykstelti. Tos prošvaistės, tai beveik nuolatinis minėjimas ikimokyklinio vaiko, valstybės atkreipimas dėmesio į tokius vaikus, steigimas jiems specialių įstaigų, vadinamų "Montessori mokyklomis" arba "Montessori vaikų nameliais", kurių pirmieji pionieriai buvo ir tebėra tėvai. Pagaliau ir mūsų lietuviškoji bendruomenė yra patekusi ton orbiton, paskelbdama šiuos 1969 metus "šeimos ir švietimo metais".

Žinoma, visa tai yra tik lašas jūroje. Dar permažai turime tokių asmenybių, kurios pajėgia suprasti kokią didelę reikšmę ir praktišką naudą gali turėti sąmoningai bei išmintingai puoselėjamas ikimokyklinis auklėjimas. Tai vienintelis tikras būdas, kuris galėtų pakeisti pasaulio "veidą" plačiąja žodžio prasme ir sustiprinti mūsų lietuviškosios išeivijos apirusias gretas, užtikrindamas sąmoningą tautinį tęstinumą, siauresniąja žodžio prasme.

Visi bandymai perorganizuoti žmogų ir visuomenę, švietimą, mokymą ir auklėjimą, tuo būdu užtikrinant žmogui normalią fizinio augimo ir dvasios plėtros eigą nuo gimimo iki subrendimo, kol kas tebėra dar užuomazginėj arba pirminėj stadijoje.

Be galo yra sunku kalbėti apie žmogaus auklėjimą, o labiausiai apie naujagimio auklėjimą, kada jis daugiausia jo yra reikalingas, kadangi auklėjimas yra sutapatinamas su mokymu. Mokymą galima būtų pavadinti suaugėlio amatu ir karjera, o auklėjimą — sąmoningu pagalbos teikimu žmogui nuo pat gimimo, atsižvelgiant į jo psichofizinius ir psichofiziologinius reikalavimus.

Persiorganizavimas turi atsiremti į vaiką

Perorganizavimas arba persiorganizavimas reiškia ne ką kitą, kaip pozityvias pastangas geriau, greičiau ir sėkmingiau pasiekti tikslą. Šitokios pastangos dažniausiai yra nukreiptos į labiau efektingą gamtos turtų eksploataciją, į geresnį ir teisingesnį tų gėrybių padalinimą žmonijai. Persiorganizavimo pastangose glūdi ir visuomeninių gyvenimo formų evoliucija, nors, iš tikrųjų, tose pastangose pats žmogus beveik neįžiūrimas, nejaučiamas ir nematomas. Todėl ir kyla

klausimas, ar gali būti įmanomas bet koks pagerėjimas, jei persiorganizavimo pastangos prasilenkia su pačiu žmogumi ir jo plėtros pagrindiniais dėsniais? Reikia manyti, kad tol, kol pats žmogus-vaikas netaps visų siekių ir pastangų centru, kol į jį nebus rimtai žiūrima, kaip į patį svarbiausią išeities tašką, tol visi antraeiliai bandymai, kaip iki šiol, taip ir toliau, mažai teatneš naudos sprendžiant surizgusias žmonijos problemas. Viskas, kas liečia žmogaus veiklą, visuomeninį, profesinį, kultūrinį ar luominį jo gyvenimą, organizacijas ir visa kita visiškai ir be jokių išimčių priklauso nuo žmogaus. Viskas yra jojo padaras ir viskas atspindi jo sielos būseną, jo vidines nuotaikas.

Jokie pasaulio atnaujinimai, jokie persigrupavimai nebus veiksmingi, kol pats atnaujintojas-žmogus liks nepaliestas esminių reformų dar pačioje jo gyvenimo pradžioje. Juk nežiūrint gražiausių pamokslų ir daugybės patraukliausiai parašytų knygų apie meilę ir žmoniškumą, nužmogėjimas visgi ima viršų. Kodėl?

Ogi paprastas dalykas — visai nesiskaitoma su faktu, kad suaugęs žmogus ir fiziškai, ir dvasiškai jau yra užbaigęs formavimosi ciklą ir jo žmoniškumas priklauso nuo to, ant kokių pamatų yra pastatytas jo asmenybės pastatas. Kaip fiziniai trūkumai yra pastovūs, kuriuos, kaip sakoma, tik karstas beištaiso, lygiai taip pat pastovūs yra ir dvasiniai trūkumai. Ar ne juokingai atrodytų žmogaus pastangos, kuris norėtų ir bandytų suaugusį medį ištiesinti arba pakreipti jį kiton pusėn? Todėl išmintingas liaudies priežodis ir pataria mums lenkti medį kol jaunas.

Šiandien reikalingas yra "naujas žmogus" naujo pasaulio apvaldymui ir jo koordinavimui. Jau aiškiai matyti, kad naujas pasaulis ne tik formuojasi, bet, kad jis gerokai jau yra pranokęs jame gyvenančiųjų žmonių pasiruošimą teisingai suvokti naujo gyvenimo reikalavimus.

Žmogiškasis persiorganizavimas būtinai privalo atsiremti į vaiką, tai yra, į tą žmogų, kuris tebėra tapimo būsenoje. Vaikai yra kertiniai akmenys ant kurių tegali išaugti sveika visuomenė — kūrybinga, brandi savo jausmais ir iškili savo žmoniškumu.

Per vaiką žvelkime į save

Išstudijavome tolimąsias erdves ir žvaigždynus, ištyrinėjome vandenynų dugnus, nepagailėjome nei pastangų, nei milžiniškų materialinių išteklių, kad pasiektume tolimuosius kūnus erdvėje, bet palikome nežinomybės skraiste apgaubtą tą, kuris yra arčiausia mūsų, kuris yra mūsų esybės dalis. Dabar pats laikas būtų, atitraukus savo žvilgsnį nuo tolimųjų erdvių ir atplėšus savo akis nuo beribių vandenynų, žvilgterėti į save, tyrinėtojo ir vertintojo akimis. Pabandykime suprasti, kodėl mes tokie, o ne kitokie teigiamąja ar neigiamąja prasme. Ir pamatysime, kad sunku atrasti atsakymą į šį klausimą. Tačiau prisimindami savo vaikystės laikus ir apystovas, ne vienas gana greit išsiaiškinsime ne vieną sudėtingą mūsų asmenybės bruožą. Gal būt, toks savęs panagrinėjimas, glaudžiame santykyje su prabėgusiais vaikystės metais, padės mums visu rimtumu atsigręžti į vaiką ir paskatins, gal būt, visu nuoširdumu susidomėti juo ir jo plėtros reikalais.

☆ ☆

ŠVENTOJI TERESĖ ĮŽYMIOJI ISPANIJOS MOTERIS

P. GAUČYS

Ryšium su neseniai praėjusia šv. Teresės 450 m. gimimo sukaktim, tarpuos būsiant pravartu, nors ir pavėluotai, susipažinti su žymiausios Ispanijos istorijoje ir vienos pačių didžiųjų pasaulio moterų gyvenimu, o taip pat ir su josios raštais.

Šv. Teresė garsi ir reikšminga ne tiek savo gilumu, kiek daugiapusiškumu. Pirmiausia, ir visų svarbiausia, ji buvo šventoji, ir jos šventumas, toks patrauklus ir toks kilnus, josios bendralaikių buvo pripažintas dar jai tebegyvenant. Ji taip pat buvo įžymi ir kaip mistikė regėtoja: jos mistinių išgyvenimų aprašymai yra pagrįsti ne skaitymu, kaip kad daugelio kitų rašytojų, bet jos pačios patyrimu. Ir vistik, nepaisant jos šventumo ir mistiškumo, ji niekad nepaliovė buvusi žmogiška. Jos asmenybėje nieko nebuvo atstumiančio: kunigaikščiai ir monsenjorai ja gerbė, kaimiečiai ir varo-